

A szobor több mint szobor

Nikmond Beáta szobrászművész alkotásairól

Ötven esztendő munkáit: Nikmond Beáta faragta szobrait és Nikmond Beáta rajzolta-festette képeit gyűjtötték össze 2014 őszén a művésszel összefogva a rendezők: a Wekerle-telepi műteremből, magángyűjteményekből, a pécsi, a hódmezővásárhelyi és a budapesti múzeumokból érkeztek a kispesti Nagy Balogh János Kiállítóterembe művek. A múlt század hatvanas éveitől napjainkig ívelő, hosszú, s korántsem mindig optimális munkakörülményeket teremtő alkotóperiódust fogta át ez a mintegy hatvan szobrot és képet felölelő, Mohai Orsolya művészettörténész által kitűnően megrendezett műtárgygyűttes, amelynek talán legfontosabb jellemzője, legerősebb alkotói indítéka az időtlenség megragadásának szándéka. A párhuzamai és plasztikai sugalmazásai révén mintegy észrevétlenül a múltba révedő-merülő, a jelentől finoman elhatárolódó vagy elemelkedő, a reménybeli jövőt keménységével és szilárdságával magába olvasztó, a mulandósággal dacoló Nikmond-szobrok fenségesen magányosan állnak napjaink művészetében, zavarba ejtik a jelenkori szobrászat értelmezőit, és csodálkozásra készítetik befogadóit.

E különös plasztikai világ titkait faggatva a száz esztendővel ezelőtt napvilágot látott, Fülep Lajos művészetfilozófus által írt *Magyar művészet* című nagy ívű tanulmányra kell hivatkoznunk, aki a görög szobrászat korszakalkotó, az európai plasztikát évezredekre meghatározó aktusára emlékeztetett, megállapítva, hogy a szobrászati kompozíciónak az alapja a kötöttség és a szabadság korrelációja: „Ezt a korrelációt a görögök állították helyre először, velük új korszak kezdődik. A világ művészettörténetében páratlan, legnagyobb forradalmi tettük az, hogy az alakot a súlyával mindkét lábára egyenlő nehezedés helyett a fél lábára állítják (...) a súlytól felszabadult másik lábat könnyedén lebegőn helyezték el, és levonják a súly megoszlásából származó következményeket a törzs egész mivoltára a csípők és a vállak ellentétes elhelyeződésével, a törzs egyik oldalának összetorlódásával, másikának megnyúlásával, a karok és a lábak ellentétes funkciójával, a fej tartásával. (...) Tulajdonképpen ezzel kezdődik a szobor kompozíciójának története, amely ezután már az egyensúlynak, a kötöttség és a szabadság, a lét és a levés korrelációjának története.”

Nikmond Beáta szobraira pillantva, szobrainak különösségét mérlegelve, könnyen megállapítható a Fülep Lajos-i tétel fényében, hogy a művész a görögök előtti korszak szemléletéhez fordult vissza, tudatosan vagy ösztönösen állította helyre a tökéletes egyensúlyt, számolta fel az ellentéteket, iktatta ki a formálás korlátlan szabadságát, minősítette egyeduralkodóvá a kötöttségeket. Merev, mozdulatlan, gesztusoktól mentes, szinte hibátlan szimmetriájú, súlyos, alig-alig tagolt, leginkább zárt, áttörések nélkül megformált kompozíciók ülő és álló emberalakjai, szigorúan szembefordulók, szemüket egy távoli pontra szegezők portréi. Ha megfogalmazhat valamit a köznapiságokról szólólván metaforikus magasságokban a szobrászat, akkor ez a fogalmazás magában a

Nikmond-szobrok stílusában áll előttünk: a dolgokat pontosan jelölőn és a költőségek tartományába emelkedve szólal meg, érthetően és finom utalásokkal beszél hozzánk.

A klasszikus korok előtti idők eszményeit és gyakorlatát idézik az anyagok és a technikák, a megmunkálásmódok is. Nikmond Beáta szinte kizárólagos anyaga a fa és az irtózatosan kemény kő – a gránit, a bazalt, a labradorit –; a fa gyakran csak a majdan kőben kifaragott kompozíció modelljéül szolgál, és csak kivételes esetekben, jellegzetesen a portrék családjában jelenik meg a bronzöntvény. A kőszobrok hallatlan lassú, szívós, kitartó, aprólékos kézműves munkával készülnek: a szobrász a XX–XXI. század fordulóján sem alkalmaz gépeket, kizárólagos szerszámai a kalapács és a véső, valamint a különböző csiszolóeszközök, amelyekkel simává, érzékenyen futó domború és homorú, egymásba kapcsolódó-ívelő felületűvé alakítja a részletektől megfosztott, a lényeges elemeket hangsúlyozó kompozícióit. Egy-egy mű hosszú-hosszú hónapokon át, gyakran egy évnél hosszabb, mindennapos munkát igénylő alakítással készül – dacolva a felgyorsult időnek a művészetet is tömegtermelésre kényszerítő ösztönzéseivel.

Talán nem is kell magyaráznunk: Nikmond Beáta figuratív szobrász, de sajátosságosan az.

E művész a plasztika több évezredes médiumait, az emberalakot és a különböző állatokat idézi meg alkotásaival. Tárgyválasztásában tehát – a szobrászat tárgya a régmúltba vesző kezdetektől évszázadokon át kizárólagosan az emberalak és az állati teremtmény volt – nincs semmi különös, hacsak az nem, ahogy a valóságos és meseszerű állatokat, a madarakat és halakat az emberalakokkal összekapcsolja, vagy inkább összeolvasztja, s ezáltal szoboralakjait a legendák szférájába utalja. A férfi, a nő, az ifjú és az öreg ember, a madár és a hal – ha avatott a plasztikai másának megformálója – már önmagában is rendkívül mély és összetett szimbolikus tartalmakkal telített szobrászati-művészeti tárgy, és sokszorosan az, ha kombinatív módon, különböző elemekből összekapcsolt jelenségként jelenik meg: talán elég ez ügyben csupán a kerekre szerelt halra utalnunk. Azonban a Nikmond-szobrok esetében a szimbolizációs értelmezési metódus alkalmazása vagy az epikus tartalmak felfejtési kísérlete működésképtelen, hiábavaló, tévutakra vezető próbálkozás: amiként az alakok, az állatok is csupán az esztétikai szépség, az érdekes és izgalmas formarend megtestesítői, a szép és különös, néha bumfordi, rusztikus szobrászati tárgy tematikai ürügyei. Nincsenek bonyolult mögöttes tartalmak. A dolgok itt nem áttételes jelentéshordozók, csupán önnön fanyar szépségükkel és furcsaságaikkal átlényegített szobor-önmaguk. A titkok eredendők, és nem titkok. A tömondatszerű kifejezések tömör, a klasszikum előtti ideákat hirdető plasztikai összegzések. Formaszintézisek. Fekete és szürke, vöröses színű, simára csiszolt, néhol megcsillanó, vagy tompa, mindig tömörszerűen alakított, a tömeget hangsúlyozó, áttörések nélkül megformált, már-már burjánzó, egymásból kibomló és egymásba olvadó organikus testtömegekből épül a kompozíció. Kemény kő-, és kissé puhább fa-testekből szerveződik a formarend, amely súlyosságot, szilárdságot, zártságot, változtathatatlanságot, örökérvényűséget, megingathatatlanságot sugall. A tömörszerűségbe mintegy észrevétlenül olvadnak az antropomorf elemek: az egyensúlyban tartott kezek, lábak,

a törzsek és a fejek, amelyeknek megjelenítését nem az önálló formaképzés követi, hanem sokszor csak a tömbfelületbe karcolt, jelzésszerű körvonal. A távolba meredő tekintetek, a mozdulatlanságba foglalt, nyugalmi helyzetekbe zárt testek, a gesztusok nélküli figurák, a furcsa arányrendszerek az archaikus korok látásmódját, alakformálását idézik: rejtetten és különös módon jelen van e szobrászatban a törzsi és az egyiptomi művészet, és aztán a nagy elődök, Medgyessy Ferenc, Bokros Birman Dezső, Mészáros László, de Brâncuși plasztikájának tanulságai is. Finoman, átértelmezetten, esszenciálisan. És e szobrokkal együtthangzón születtek meg a képkötő munkásság terméseként annak a pasztell-képsorozatnak a művei, amelynek lapjain groteszk alakok, nemegyszer családtagok és művész kollégák jelennek meg furcsa helyzetekben, a térbeliség és a síkszerűség viszonyai között ingadozva, a látvány és a látomás kettősségébe kényszerítetten. A mély kolorittal rajzolt-festett pasztellkompozíciók életképekből szublimált, élményszerű, a spekulatív komponálást mellőző, üde festői látomás-rögzítések.

A kitűnő író és gondolkodó, Hamvas Béla egyik, a modern szobrászatról írt tanulmányában állapította meg: optimális esetben „...a szobor több mint szobor: szavalat, költemény, prédikáció, meditáció, értekezés”. Ez a művészeti határait szétfeszítő jelleg, ez a termékeny kiterjesztettség, az időtlenség varázslatos szférájába hívogató szavalat, költemény, prédikáció, meditáció és értekezés avatja Nikmond Beáta szobrászművész munkáit kivételes, autonóm, hiteles, korjelző alkotásokká. Mintegy ötven éve.

Wehner Tibor

